

Enciklopedija makaronske književnosti

*Šime Demo, Uvod u latinsku makaronsku književnost, Zagreb:
Hrvatska sveučilišna naklada, 2023, 626 str.*

Uvod u latinsku makaronsku književnost enciklopedijsko je djelo čiji je autor Šime Demo, redoviti profesor na Fakultetu hrvatskih studija. Knjiga je, kombiniranjem kronološkog i tematskog pristupa, podijeljena na trinaest poglavlja nakon kojih slijede epilog (457-459), popisi rukopisa i izdanja spomenutih djela (459-503), bilješke (503-539) bibliografija (539-591), kazalo (591-625) i bilješka o autoru (625-626).

Nakon kraćeg djelomice autobiografskog predgovora (11-17) u kojem opisuje kako se počeo baviti temom, u prvom poglavlju, „Otkrivači svjetova: povijest proučavanja makaronstva“ (17-27), autor izlaže stanje istraživanja makaronske književnosti, i to kronološki, po stoljećima. Ističe da je takav književni oblik često bio sasvim oprečno prosuđivan, ali da ga je dominantno negativan stav istraživača u praksi gurao na margine povijesti književnosti. Tek u 18. i 19. stoljeću raste interes za makaronstvo i sistematizaciju takvih djela (najčešće po nacionalnoj književnosti kojoj pripadaju), da bi pravi procvat proučavanje takve književnosti doživjelo tek u drugoj polovini 20. stoljeća.

Potom u poglavlju „U potrazi za određenjem: što je makaronstvo“ (27-45) autor raspravlja o problemu definiranja makaronske književnosti koji zbog iznimne tematske, vremenske i prostorne raznolikosti takvih djela i dalje nije do kraja razjašnjen u literaturi. Zato nudi prototipnu definiciju, čiji je smisao obuhvatiti osnovne značajke makaronstva i, ovisno o broju tih svojstava koje pojedino djelo ima, odrediti je li ono bliže prototipu ili, pak, marginama makaronske književnosti. Te su osnovne značajke: miješanje latinskog i nekog vernakulara, leksička hibridizacija (najčešće spajanjem latinskih gramatičkih morfema i leksičkog korijena iz modernog jezika), humoristični sadržaj, daktilski heksametar kao metar u kojem je djelo pisano te poneka sintaktička i semantička odstupanja obaju jezika.

Objašnjavajući zatim korijene makaronske tradicije, autor u trećem poglavlju, „Plodno tlo: prepovijest latinskog makaronstva“ (45-57) ističe važnost miješanja jezika još u antičko vrijeme navodeći primjere brojnih rimskih autora (Ciceron u *Pismima Atiku*, Fronton, Lucilije i dr.) koji su pokatkad umetali grčke riječi ili grčko-latinske hibride u svoj tekst, u čemu se posebno ističe Auzonije, pjesnik i retor iz 4. st. I u srednjem vijeku prisutno je miješanje dvaju jezika, posebice u administrativnim tekstovima, no leksička hibridizacija – jedna od glavnih značajki makaronstva – u obama razdobljima razmjerno je rijetka pojava.

Upravo zbog te činjenice mora se isključiti mogućnost presudnog utjecaja ranijih razdoblja na postanak makaronstva i fokusirati se na društveno-jezične okolnosti neposredno prije njegova pojavljivanja u 15. st., što autor čini u narednom poglavlju, „Korijeni: nastanak klasičnog makaronstva“ (57-81). Među tim okolnostima ističu se jačanje vernakulara nauštrb latinskog, jezično miješane propovijedi, utjecaj „kuhinjskog latinskog“ (iskrivljenog latinskog kojim govore niži slojevi društva) i studentskog žargona te pritisci standardizacije narodnog jezika koji lagano potiskuju narječja.

Preostala poglavlja knjige tematiziraju predstavnike makaronske poezije izlažući ukratko njihov životopis, političke prilike u kojima su djelovali te literarni opus s kratkim sadržajem i citatima s hrvatskim prijevodom. Centralna ličnost i za autora istinski utemeljitelj

žanra svakako je talijanski redovnik Teofilo Folengo pa ne začuđuje da iduće poglavlje nosi naslov „Zalet k vrhuncu: predfolengovci“ (81-103). U tome poglavlju analizira se vrlo slabo istraženo područje začetka prave makaronske poezije, od zadnje četvrtine 15. st., i ukratko se govori o autorima kao što su Corado iz Padove i Michele Tifli degli Odasi.

Osim slabe istraženosti, zajednička karakteristika svih tih autora jest malen i neambiciozan makaronski opus, najčešće kratka pjesma. Upravo zato iduće poglavlje grandioznog naslova „Makaronski Vergilije: Teofilo Folengo“ (103-143) analizira prvog autora koji će makaronsku poeziju podignuti na višu razinu, i to napisavši čitavi makaronski ep, *Baldo*, po broju stihova za polovinu duži od Vergilijeve *Eneide*. Folengo se svakako ističe među ostalim autorima jer je njegova biografija, kao klerika vrlo kritičnog prema Crkvi, mnogo detaljnija, njegov makaronski opus pomnije se analizira i čak je velika pozornost posvećena izdanjima *Balda* zbog velikog utjecaja toga epa na kasniju makaronsku književnost.

Kasniji makaronski autori toliko su pod utjecajem Folenga da bi se mogli svrstati pod njegovu recepciju. To, međutim, ne znači da ih je nedostajalo; u knjizi se dijele prema jezičnoj skupini, najprije na romanske jezike, talijanski (sedmo poglavlje, „Takmaci i epigoni: talijanski poslije Folenga“, 143-224), francuski (osmo poglavlje, „*Fille ainée*: provansalski i francuski“, 229-275), španjolski (deveto poglavlje, „Uglednici i odmetnici: španjolski“, 275-311) i portugalski (deseto poglavlje, „Studentska posla: portugalski“, 311-331). Zatim slijedi germanska skupina jezika, njemački i nizozemski (jedanaesto poglavlje, „Od buha do braka: njemački i nizozemski“, 331-369) i engleski (dvanaesto poglavlje, „Otočka razigranost: engleski“, 369-409). Autor završava slavenskom jezičnom skupinom, trinaestim poglavljem „Slavenski doprinos: poljski, češki i hrvatski“ (409-457). Dakako, opseg obrađenosti ovisi i o količini književne produkcije u kojoj – što se makaronske književnosti tiče – prvenstvo pripada Italiji. Ipak, nije zanemaren ni doprinos manjih književnosti poput portugalske ili hrvatske koju predstavljaju kanonici Martin Sabolović i Franjo Milašinović.

Uvod u latinsku makaronsku književnost sustavna je, jasno i logično koncipirana i pregledna enciklopedija makaronske književnosti koja ne pruža samo pregled autora nego ih i organizira kronološki i ovisno o jeziku, dotiče se i povijesti istraživanja, a nastoji objasniti i najdublje korijene žanra i dati zadovoljavajuću definiciju tog vrlo kompleksnog književnog fenomena. Knjiga će definitivno poslužiti kao polazna točka za istraživanje pojedinog makaronskog autora ili bilo kojeg fenomena koji se uz tu književnost veže i svakako predstavlja znatan doprinos produbljivanju znanja o ovom, često nepravedno ignoriranom žanru koji je toliko dio (novo)latinske, ali i pojedine nacionalne književnosti.

Luka Šop

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 2

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher
Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief
Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor
Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history), Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*
Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*